

enkelen mogelijk te maken. Hij heeft dit gedaan, door de weelde des levens van de groote menigte af te weren, en alzoo den steun der weelde aan dezen boozen hartstocht bij de massa te ontnemen. Hij heeft dit gedaan door een duurzame liefde, aan wie gepaard waren, voor elkander in het hart te ontvonen. Hij heeft dit gedaan door de sterke moederliefde, die Hij aan de vrouw die moeder werd, voor haar kind heeft ingestort. Hij heeft dit gedaan door de kinderen zich aan hun ouders te doen hechten, en eerbied voor het ouderlijk gezag door de hulpbehoefte zelfde aan het kind in zijn eerste levensjaren in te prenten. Hij heeft dit gedaan door wetgevers te verwekken, die ook onder de heidensche volken voor de eere van het huwelijk zijn opgekomen. Hij heeft dit gedaan door de zondige gevolgen van de vrije liefde zoo luide tot de volksconscientie te doen spreken, dat de eenvoudige er voor terugschrikte. Hij heeft dit gedaan ook daardoor, dat hij het stille huwelijksleven kroonde met een zegen van levensgeluk en levensgenieting, die ten slotte toch weer het hart toesprak en bekoorde. En dit alles te zamen nu vormt die Gemeene gratie, waardoor het God belijfde heeft, het Huisgezin, onder wat vaak verschillende vormen ook, toch als instelling in stand te houden, en het vooral onder Israël zelfs tot hoogen trap van heiligheld te doen opklommen.

Het is die Gemeene gratie die nog doorwerkt, en ook bij ons volk in kringen, waaruit alle geloof verdween, de tradities van het Gezinsleven soms op zoo schoone en edele wijze in stand houdt. Vandaar, dat ge nog in grooten getale ook onder ons geheel moderne en soms erger dan moderne, gezinnen vindt, die in het huwelijksleven rijk en gelukkig, door zuiverheid uitmunten, de liefde heiligen, en de zorg voor de kinderen tot heilige levenstaak kozen. Het is aan die Gemeene gratie en aan haar alleen te danken dat, b.v. onder een volk, zoo ingeslapen als het Chineseche, de eerbied voor het ouderlijk gezag nog zoo krachtig voortleeft, dat het onze gedoopte kinderen vaak beschamen kan. En het is vrucht van diezelfde Gemeene gratie, dat, terwijl in de kringen der rijksten en der armsten met name in de steden de zonde van den wel lust zoo vernielend voortkruist, — op het platteland, en bij onze gewonen handwerkstand, en zoo ook bij onze eenvoudige burgerij, nog een voor huwelijksgeeluk voortbestaat, die de kracht uitmaakt van ons volksbestaan. Dat ook bij deze klasse der bevolking, zonde zich in het goede mengt, ontkennen we daarom niet; maar het feit mag dan toch dankbaar geconstateerd, dat de overtuiging in deze kringen onverzwakt stand houdt, dat het Huisgezin de normale levensorde is: dat het huwelijk om Godswil in eere is te houden, en dat alleen het Gezinsleven bevrediging schenkt aan onzen menschelijken dorst naar levensgeluk.

„Door den Rechterstoel van Christus“.

Want wij zullen allen voor den rechterstoel van Christus gesteld worden.

Rom. XIV : 10c.

Volkomen heider is de voorstelling van het Laatste Oordeel ten aanzien van die in Jezus ontslapen zijn, niet.

Vast staat, dat óók de verlost en gezaligden voor Christus als Rechter verschijnen zullen. Jezus eigen schildering toont het ons, en zijn apostel spreekt het met zoovele woorden uit in Rom. 14:10, als hij de Christenen te Rome tot teederheid in den omgang met de broeders vermaant, en dit aandringt met deze bewoordingen: „Want wij zullen allen voor den rechterstoel van Christus gesteld worden.“

Het mag, daarom niet voorgeeld, alsof de gezaligden in het Laatste Oordeel slechts als toeschouwers of getuigen zullen optreden. „Gesteld worden voor den rechterstoel“ beteekent wel ter dege, dat men zelf aan het oordeel wordt onderworpen.

In wat Jezus zelf over de schapen en bokken sprak, is dan ook *heerlijk* soort vonnis: een vonnis van *vrijpraak* voor de gezaligden, en een vonnis van *verdoemenis* voor wie geen vrede in het bloed des Kruises zocht.

Hieraan min of meer afwijkend daarentegen is de andere voorstelling, die even telt in de Hellige Schrift gegeven wordt, dat zij, die Jezus toebehooren, zelfs met Jezus als *Rechtvaardigen* zullen zitten.

Zoo sprak Jezus het uit, dat zij, die hem gevolgd zijn, straks, als de ure voor de wedergeboorte der gehele wereld slaat, met Hem zullen zitten op tronen, oordeelende de twaalf engelachtigen Israels. De heilige Apostel betuigt ons, dat wij de engelen oordeelen zullen. En op Palmus ziet Johannes, hoe zij, die onthoofd waren om het getuigenis van Jezus, zaten op tronen, en hoe „hun het oordeel gegeven werd.“

Deze twee staan dus naast elkander. Van den éénen kant is ons openbaar, dat niet alleen de ongelovigen, maar ook de geloovigen, voor den rechterstoel van Christus zullen verschijnen, als beschuldigden en aangeklaagden, die hun vonnis van vrijpraak en hun heerlijk loon zullen ontvangen. Maar ook van den anderen kant, dat de geloovigen met Christus als rechters zullen zitten, en zelve aan het uitspreken van het vonnis zullen deelnemen.

Ten verzoenen is deze tweeledige voorstelling alleen zoo, dat, gelijk Jezus indrukkelijk leert, eerst het vonnis van vrijpraak over de geloovigen zal gaan, en dat ze, nadat hun vrijpraak is afgekondigd, met Hem als rechters zullen zitten, om het vonnis te slaan over wie stierf buiten Jezus.

Het is wel zoo, dat men gezegd heeft: „Ge moet dit alles niet letterlijk nemen, en het volstaat zoo gij er slechts uit leest, dat wie in Jezus ontslapen is, als kind van God, met Christus één, den zondar oordeel, maar ook zelf als gewezen zondar behoefte aan openlijke vrijpraak heeft“; maar we betwijfelen of de Hellige Schrift hiertoe recht geeft. Juist toch met opzicht tot het Laatste Oordeel is de profetische teekening in de Hellige Schrift

zoo scherp belijnd en zoo breedvoerig, dat elke louter overdachtelijke opvatting is uitgesloten. Er zal een Laatste Oordeel zijn, er zal een vierschaar zitten, en er zal gericht worden gehouden.

Wie dit alles verstaant en wegdoelt in geestelijke gewaarwordingen, doet zeer stellig aan de openbaring der Hellige Schrift tekort.

Toch zullen we op onze hoede zijn, om de teekening niet onzerzijds door de vinding onzer verbeelding nader te gaan uitwerken. Dit moge de zanger en de schilder beproefd hebben, ons geloof behoort zich hiervan verre te houden.

Te vragen hoe die talloze en talloze miljoenen voor de vierschaar een plaats zullen vinden; hoe het denkbaar is dat ieders gehele leven geopenbaard zal worden; hoe eindeloos lang zulk een rechtspraak wel zou moeten aanhouden; hoe er van een publiek, voor allen hoorbaar vonnis sprake zou kunnen zijn; en zooveel meer; komt ons niet toe. Gissen baat hier niet. Al wat ons goed en noodig was te weten, is ons openbaar, maar de grenzen van dit geopenbaarde zullen we dan ook niet overschrijden. In de toestanden die dan intreden, zal elke verhouding zoo geheel anders worden dan thans; zal de waarneming en de gemeenschap een zoo geheel ander karakter dragen; dat ons elk begrip over wat het dan zijn zal, toch ontgaat. Wat Jezus zegt, dat de menschen zelfs van elk ijdel woord dat ze gesproken hebben, rekenschap zullen geven, gaat al ons begripen zeer verre te boven. En toch sta hier de vraag: Zou Jezus dit zoo stellig verklaard hebben, als het feitelijk op niets zou uitloopen? Juist de vergeestelijking van al wat op het Laatste Oordeel betrekking heeft, heeft tweegebracht, dat verreweg de meesten ophielden met dat Laatste Oordeel als met een werkelijke gebeurtenis te rekenen, terwijl toch Jezus en de apostelen omgekeerd geen middel onbeproefd laten, om het ons zoo werkelijk en reeel als het zich slechts even denkt laat, voor te stellen.

Of dan zij die in Jezus ontslapen, niet reeds gerechtvaardigd zijn? En hoe het dan kan, dat wie de vrijpraak reeds ontving, toch nog in het Oordeel komt? Op die tegenwerping ligt het antwoord gereed.

De vrijpraak doorloopt hier verschillende trappen. Eerst is de vrijpraak in de gedachten van den Rechter. Dat is het voornemen om vrij te spreken. Datgene dus, wat men genoemd heeft de rechtvaardigmaking van eeuwigheid. Niet eerst later komt God tot de ontdekking, dat zij vrijgesproken moet worden. De feiten waarop de vrijpraak zal moeten rusten, worden Hem niet eerst later bekend. Integendeel, alle beweegredenen van het vonnis uwer vrijpraak zijn in het eeuwig voornemen aanwezig. Gij zijt van eeuwigheid als een die vrij zal gesproken worden, bij uw God bekend.

Een geheel andere trap in uw rechtvaardigmaking, is het, als in de bekeering het vonnis der verdoemenis u ter nederwerpt, en alana in het geloof het vonnis der vrijpraak aan uw ziel betuigt en door u in eeuwig jubel aanvaard wordt. Dat is de onderwerpelijke rechtvaardigmaking door het geloof.

Dan weet God het, en gij weet het. Maar daarom is het ook zoo nog niet tot een publieke vrijpraak geworden, en dit toch is bij elk vonnis volstrekt onmisbaar. Een geheim vonnis van vrijpraak of veroordeeling kan nooit anders dan voortloopen zijn.

En daarom volgt dan tenslotte de rechtvaardigmaking in den hoogsten trap, die niet plaats heeft in de verborgen wetenschap Gods, noch in de even verborgen wetenschap van het geloof, maar voor aller oer, in het openbaar, ten aanschouwe van heel de wereld en van alle engelen.

Eerst die vrijpraak, die rechtvaardigmaking in het Laatste Oordeel beslist en besluit de zaak.

Toen God u rechtvaardig stelde in zijn eeuwig voornemen, stond er tegenover dat gij toch in zonde zoudt ontvangen en geboren worden. Toen ge gerechtvaardigd werdt door het geloof, stond hiertegenover, dat toch de inwonende zonde nog niet van u was genomen. En dan eest, in het Laatste Oordeel, zult ge publiek, voor aller oer, rechtvaardig verklaard worden, nadat het overtuigend voor een ieder zal gebleken zijn, dat gij rechtvaardig zijt.

Rechtvaardig, omdat er dan geen zonde meer in u zijn zal, en omdat de losprijs uwer ziele in het volbrachte werk van Christus gereed zal liggen, en de volkomen volbrenging van de wet door Christus als de uwe gelden zal.

Eerst rechtvaardig gesteld in het voornemen Gods, daarna rechtvaardig gesteld door het geloof, zult ge dan eerst als rechtvaardige staan in de volle aanschouwing.

En wat anders zal daarin verheerlijkt worden, dan het werk van Gods eeuwig ontfomingen aan uw ziel en aan heel uw persoon?

Satan klaagt u aan, de wereld klaagt u aan, uw eigen conscientie getuigt tegen u. Hoe kunt ge dan gerechtvaardigd worden en vrijpraak erlangen, zonder dat God het oog toe doet voor uw zonde, en dus eigenlijk recht spreekt tegen het recht in.

Weldu, hierop zal het Laatste Oordeel het antwoord geven. Er zal dan blijken, zoo, dat Satan noch de wereld tegenspraak kan doen hooren, dat Gods ontfomingen zoo wonderbaar in genade hebben gewerkt, dat ge naar het stiptste recht niet meer veroordeeld kunt worden en dat uw vrijpraak Gods rechtvaardigheid niet verdonkert, maar in het klaarste licht doet uitkomen.

Het is daarom zoo jammerlijke schade voor het geestelijk leven, dat ook onder Christenen de allebeheersche belijdenis der rechtvaardigmaking almeer in een streven naar heiligmaking verduistert wordt.

Dit is niets dan geestelijk egoïsme. Alleen maar vragen, hoe wordt ik heilig, en niet meer vragen, hoe komt God tot zijn recht ook ten aanzien van mijn wezen. Het is meer over eigen heil, dan over de eere van Gods recht bekommerd zijn.

En vraagt ge, of dan de publieke openbaring van ons leven niet pijn zal doen, zij dan geantwoord: Ja, indien dit hier op aarde geschiedde. Maar stellig neen, als juist de wonderkracht van Gods ontfoming daarin zal uitkomen, dat zij zulke zondige personen, als ook wij waren, nochtans niet alleen vergeven en verzoend heeft, maar ook naar het strengste recht ten slotte heilig en gansch rechtvaardig in zijn oordeel gesteld heeft.

Wie in Jezus ontslapen zijn, verlangen naar dat Oordeel en vrezen het niet. Immers dat Laatste Oordeel, zal eerst de volle triomf van Gods genade zijn, en tevens de volle triomf van onze eigen worsteling met Satan, zonde en wereld.

Amsterdam, 16 November 1900.

Niet alzo.

Tot ons leedwezen zagen we, dat het tijdschrift: *Wat zegt de Schrift?* zich verleiden laat tot min goede polemieken.

Op blz. 149 toch poogt de heer J. te M. de stelling te verdedigen, dat de bijzondere roeping, en wel de roeping door het gepredikte woord, onder inwerking van den Heiligen Geest, „aan het geven van het eerste leven, aan de wedergeboorte, voorafgaat.“

Dit zij zoo; een eigen opinie daarover te hebben, is zijn recht, al is het voor ons aan geen twijfel onderhevig, dat hij zich ten deze vergist.

Maar wat niet goed is, en niet mag, en waarop ons *Niet alzo!* slaat, is, wat hij op die verklaring van zijn gevoelen volgen laat.

Daarin toch zegt hij, dat hij nu hetgeen hij beweert, behoorlijk met citaten zal gaan bewijzen.

Wederom uitnemend.

Maar nu volgt er: „Ik weet wel dat er in onzen tijd menschen zijn, die het niet noodig achten te bewijzen wat zij uitspreken.“

Dit gaat al mis. Zoo toch stelt hij zichzelf als de brave man tegenover die booze anderen.

En hoe teekent hij die booze andere mannen?

Aldus: Het zijn menschen, die als zij iets zeggen, willen dat het daarom waar zal zijn. „Zij vinden u zelfs onbescheiden en aanmatigend, als gij bewijzen vraagt van hetgeen zij beweren. Bij hen geldt de regel: „Het is zoo, omdat zij het zoo zeggen.“

Let nu wel, het geldt hier heilige dingen, het geldt de mysteriën des geloofs. En nu zijn deze aldus geteekende menschen zoo vermetel en zoo verwaten, dat zij de waarheid omtrent deze heilige dingen niet vaststellen op gronden, maar zich het recht aanmatigden, daarover geheel naar eigen goedvinden een beslissing te geven, en op grond van dit hun goedvinden het als waarheid willen doen gelden.

Dat de heer J. te M. bij het teekenen der mannen met name den hoofdredacteur van de *Herant* bedoelde, is zoo doorzichtig, dat hijzelf er niet aan denken zal om het te ontkennen.

Ieder lezer voelde dit bij het lezen ter stond.

Dit nu sticht niet. Daar spreekt geen ernst in. Niet dit is de manier, om onder Christenbroeders tot een zich onderling verstaan over geschilpunten te komen.

Het is de *liefde* die in zulk schrijven gemist wordt.

Bovendien, de feiten weerspreken al zulk zeggen. In de *Herant* is door citaten bewijs geleverd uit meer dan twintig Gereformeerde schrijvers omtrent dit geschilpunt, de heer J. te M. geeft drie citaten. Hoe kan hij dan zeggen, dat hij de man is die alles bewijst, en dat die anderen zoo maar spreken zonder bewijzen te leveren? Gewezen nu nog van de dissertatie van wijlen den Doctorandus Kramer, waarin heel het heilgeer onzer Gereformeerde Theologen als wolke van getuigen met breed citaat is opgeroepen.

Welke zijn al verder zijn eigen citaten. Hij citeert Brakel en Francke, ... en óók Calvin.

Nu is deezzijds steeds erkend, dat Brakel in dit punt niet homogeen is met Voetius, Maastrecht en onze andere oude Theologen; zelfs niet met Witsius. Hij is een theoloog uit de latere periode, die, onder geheel andere condities, tegen het kwaad der volkskerk streed, en dus in geheel andere antithese stond dan onze eerste mannen.

Beteekenis heeft hier dus alleen het citaat van Calvin.

Van hem nu slaan op de zaak alleen deze woorden uit het citaat: „Er is ook een bijzondere roeping, waarmede Hij gemeenlijk alleen de geloovigen verwaardigt te roepen, waar Hij door de inwendige verlichting van Zijn Geest te weegbrengt dat het gepredikte woord in hun hart post vat.“

Weldu, deze woorden van Calvin beaamen we zonder voorbehoud, vooral gelijk Calvin ze zelf in het Latijn schreef: qua solos fideles dignatur. En niet gelijk de vertaler het maakte, alsof er gestaan had: qua solos fideles dignatur vocare. Dit *vocare* staat er niet bij.

Dat Calvin hiermede nu niet bedoelde (wat te bewijzen viel) dat instrumenteel door de predikatie het leven ontstaat, blijkt uit wat er onmiddellijk op volgt. Daar toch zegt Calvin: „Soms echter maakte hij ook dezulken deze bijzondere roeping deuchtig, die hij slechts voor een tijd verlicht“. Zelfs de heer J. te M. zal toch niet beweren, dat de tijdgevoeligen het leven eerst ontvangen, en dan verliezen.

Calvin spreekt hier dus alleen van de *verlichting*, en zegt dat deze te beurt valt aan *geloovigen*; niet dat ze eerst hierdoor geloovigen worden.

De heer J. te M. geeft dus slechts één citaat dat gewicht kan hebben, en juist dat één citaat bewijst, wat hij beweert, *niet*.

Wel betuigt óók Calvin, gelijk wij dit van harte hem nazeggen, dat de specialis vocatio den Geest der wedergeboorte met zich brengt (haec secum affert Spiritus regenerationis), maar dit is heel iets anders dan wat de heer J. te M. stelde.

Toch kunnen we hierop thans niet verder ingaan. Ditmaal willen we alleen protest indienen tegen wat ons dunkt een wijze van strijden te zijn, die onder broeders niet goed is, en er voorts op wijzen, hoe weinig recht de schrijver had, om te zeggen, dat hij nu eens *bewijzen* zou, wat hij beweerde, en dat wij geen bewijs hadden geleverd.

Bij Kramer kan de schrijver nazien, hoe het historisch verloop der gedachtenontwikkeling ten deze ook bij Calvin was (p. 86-114).

Wat onszelven aangaat nemen we ons liever voor, zodra de derde en laatste reeks over de *Gemeene gratie* ten einde zal zijn gebracht; iets wat denklijk in Juli 1901 zoo zijn zal; in onze voorstukken een nieuwe reeks artikelen te openen onder den titel: *Leergeschieden in onze kerken*.

Daarin zullen we dan achtereenvolgens de verschillende stukken aan de orde stellen, die in den boezem van onze kerken op dit oogenblik tot uiteenlopende zienswijze leiden.

Alleen zoo is ordelijke behandeling mogelijk.

Het incidenteel nu eens over dit, dan over dat punt disputeeren, leidt niet dan tot eendeloze verwarring.

Het denkbeeld, op de Pastorale Conferentie geopperd, dat men een volgend maal over het al of niet instrumenteel karakter van de Schrift bij de Wedergeboorte, Dr. Kuypert tot een twistgesprek met wie van hem verschildt zou uitnoodigen, komt ons dan ook weinig praktisch voor, en eer geschikt om van elkander af te raken, dan elkander naderbij te komen.

Reden, waarom een daartoe strekkend verzoek door schrijver dezes *niet* is aangenomen.

Practicisme.

IX.

Vraagt men ons nu, wat dan toch wel op deze ontwikkeling van de ziekenverpleging is aan te merken; of er dan schooner arbeid te bedenken valt, dan lijdenden op hun krankbed het leed te verzachten; en of het dan toch geen vitten op alles wordt, zoo ook hierover afkeurende critiek moet gaan; — dan zullen we in dit verband geen woord spilen aan den lof der ziekenverpleging — goede wijzen behoef geen krans — maar ook hier er op wijzen, hoe er op elk terrein doode vliegen zijn, die de beste zal bederven kunnen.

Dit wordt niet in de voornaamste plaats gezegd van den „zuster-naam“ en het „ordekleed“, al valt ook hierop captie te maken. Onze critiek bij deze ziekenverpleging doet op heel iets anders, t.w. op haar verband met Huis en Kerk.

Toch zij vooraf met een kort woord ook die „zuster-naam“ en dat „ordekleed“ bespreken.

Van „broeders en zusters“ spreekt men, ook waar niet op geboorte uit hetzelfde bloed gedooft wordt, daar, waar sprake is van een ambtelijk of geestelijk verband, waarin verschillende personen tot elkander staan. De Vrijmetselaars hebben de vaste gewoonte, elkander broeders te noemen. In kerkeraden heeft men eveneens van oudsher de vaste gewoonte gehad, althans van en over elkander als „broeders“ te spreken. En op nog veel breder schaal spreekt de Dienaar des Woords in Christus kerk de vergaderde geloovigen aan als „broeders en zusters in onzen Heere Jezus Christus.“

Afwijkend van dat vaste gebruik, is het incidenteel gebruik van den broedernaam, bij het toespreken in ernstige oogenblikken van landgenooten, strijdmakkers of lotgenooten, waarbij dan meestal de saamvoeging: *mannenbroeders* gangbaar is. Het woord „zuster“ wordt in dien zin niet gebezigd. Een aanspraak die met: Vrouwenzusters begon, is ons niet bekend. En zulke niet, alsof de „zusters“ niet met de „broeders“ van gelijken rechte waren, maar omdat de vrouw minder dan de man voor het publieke terrein des levens roeping en gave ontving, alsook omdat een toespraak aan „Mannenbroeders“ bedoelt een beroep op manlijke verkeeracht, en het „vrouwenzusters“ juist de omgekeerde uitwerking zou hebben. „Mannenbroeders“ richt zich tot heroreken moed, „vrouwenzusters“ zou zich richten tot de teederheid des gemoeds.

Tegen het gebruik van het woord „broeder“ in bovengemelden zin nu bestaat op zichzelf geen wezenlijke bedenking, al stellen we op den voorgrond, dat de broedernaam alleen ter aanduiding van de geloovigen tot zijn volle recht komt. De geloovigen belijden voor elkander en voor de wereld, dat ze uit éénen Vader in de hemelen geboren zijn, en als zodanig „Gods kinderen“ heeten. Waar nu één Vader is en vele kinderen, daar is de broedernaam voor de onderlinge betrekking, waarin deze kinderen tot elkander staan, de eenig juiste uitdrukking. Overal daarentegen waar dat hebben van dien éénen Vader ontbreekt, kan de broedernaam of zuster-naam nooit anders dan in oneigenlijken, overdrachtelijken zingebezigd worden. Onderlinge aaneensluiting doet nooit de betrekking van broeder of zuster ontstaan. Het geheel eigenaardige toch van de betrekking van broeder en zuster, evenals die van vader en kind, is juist daarin gelegen, dat deze betrekking niet door onzen wil tot stand komt, noch door onze keuze, maar geheel buiten ons om. Men kiest zijn broeders en zusters niet, men maakt iemand niet tot broeder of zuster, en men wordt niet iemands broeder of zuster door eigen wilsdaad, maar door eene van onzen wil onafhankelijke geboorte. Alle vereeniging of aaneensluiting tot een dussgenaamd broederschap is uit dien hoofde een in zichzelf ongerijpde gedachte. Schoonbroeder en schoonzuster is alleen daarom een gezonde term, omdat deze zich aan het wezenlijke broederschap rechtstreeks aansluit, en door de voorvoeging van het *schoon* er genoegzaam van onderscheiden is, om verwarring af te snijden.

Intusschen kun men op grond van het broederschap, dat ons als kinderen Gods saamverbindt, zeer wel den naam van broeder laten opkomen, zoo dikwijls men die gezamenlijke geestelijke geboorte uit den Vader der lichten met eenigen nadruk wil laten uitkomen. De Hernhutters noemen hun vergadering liefst „broedergemeente“, en bedoelden daarmee oorspronkelijk niet anders, dan dat zij zich als geloovige en belijdende Christenen aaneensloten. Ze ontkenen daarom niet, dat er ook buiten hun kring kinderen Gods waren, maar deden door dien naam slechts uitkomen, dat zij elkander als broeders en zusters in Christus erkenden. En zoo ook was de oorsprong van den broedernaam voor de onderlinge betrekking van ambtsdragers in de gemeente. Dat kerkeradsleden elkander als broeders begroetten, was niet ter oorzaak van het ambt, alsof eerst het ambt den broedernaam deed opkomen, maar wijl ze als ambtsdragers der gemeente hun Christelijk karakter als kinderen Gods wilden eeren.

Uit dit oorspronkelijk goede en volkomen gerechtvaardigde gebruik is intusschen al spoedig een geheel ander begrip opgekomen, alsof men door afspraak, door aanstelling, door aaneensluiting enz. elkander tot broeders of zusters maken kon. Zoo echter drukte het niet de gemeenschappelijke herkomst uit, maar een titel diennemen elkander over en weer gaf, om de innige of de nauwe betrekking uit te drukken, waarin men over en weer tot elkander stond.

Aanvankelijk bleef dat nog beperkt tot het heilige terrein. Wie op heilig terrein, door heilig beginsel gedreven, zich voor een heilig doel aaneensloten, vormden dan een broederschap of confrérie. Vandaar dat het ordewoorden onder de Hierarchie er als vanzelf toe overging, om op dezen broedernaam beslag te leggen, en dat in verband met, of los van deze orden, zich vooral in later tijd allerlei broederschappen gevormd hebben, als de Skapulierbroederschap, de Rozenkransbroederschap, enz.

Dat vond vooral vroeger navolging ook bij wie tegen de Hierarchie min of meer in oppositie stonden, zoals bij de Broeders der vrijen geestes, de Broeders des gemeenen levens, enz., gelijk in den laatste tijd ook onder Protestanten de Broederschap der Adventisten opkwam, en ook de Darbisten wel „Broeders in den Heere“ genoemd werden.

Nog verder week het later gebruik van het oorspronkelijke af, waar men ten slotte geheel het heilige terrein verliet, en den naam van *confrater* of *confrère* of broederschap voor allerlei ambtsbetrekking, gildenverband, of voor eenheid van bedrijf, ook zonder verband, invoerde, gelijk o. a. de journalisten de gewoonte hebben, elkander steeds met den Franschen naam van *confrère* te betitelen.

Eerst dus: het saam zich kennen als kinderen Gods en daarom als broeders geboren uit éénen Vader. Toen: de broedernaam gebezigd, waar dat zijn van kind Gods met bijzondere nadruk uitkwam. Daarna: de broedernaam in gebruik voor het zich vereenigen op heilig terrein voor een heilig doel. Voorts: de broederschap een meer gemeene en gewone naam voor allerlei verbanden en vereenigingen. En ten slotte geheel van de oorspronkelijke betekenis vervreemd: van broeder en zuster, of van confrater en confrère gesproken, om uit te drukken dat men op maatschappelijk terrein in eenzelfde beroep optrad.

Zoo nu bezaan, zou er op zich zelf niets tegen zijn geweest, dat ook Christenbroeders die zich vereenigden, om in naam van Jezus de kranten te verplegen, tegenover elkander bekend, dat ze elkander erkennen als kinderen Gods, als kinderen Gods liefhebben, en met elkander als kinderen Gods in dezen heiligen dienst arbeiden willen.

Maar zoo liep het gebruik bij de ziekenverpleging niet. Het sprak aldoor van *zusters*, ook daar waar van Christelijke belijdenis geen oogenblik sprake was; ook dan als het een kring gold, die geheel buiten alle Christelijk geloof stond. Niemand kan uit dien hoofde beweren, dat de oorspronkelijke naam hier in zijn zuiverheid tot zijn recht kwam. De naam „zuster“ drukte bij de ziekenverpleging allengs geheel hetzelfde uit, wat het broeder in de gilden of corporatie beduidde. Er lag niet anders in, dan dat men door eigen keus zich tot dat gemeenschappelijk werk vereenigde. Van het geboren zijn uit éénen Vader in de hemelen bleef geen zwak spoor zelfs merkbaar. Voor zoover zulke vereenigingen nog min of meer geloovig waren, stak in dien zuster-naam dan ook niets anders dan een navolging van de Roomsche broederschappen of orden; en voorzover de ziekenverpleging geheel buiten Christus omging, was het niets dan een wereldsche confrérie.

In Roomsche landen werden van oudsher alle hospitalen door orde-zusters bediend. Zoo was daar de zuster-naam inheemsch geworden. En het is uit dit gebruik in Roomsche landen, dat men dien zuster-naam ook in onze gasthuizen heeft overgebracht.

Dit komt daarin het sterkst uit, dat de naam van zuster bij de ziekenverpleging als *titel* in eigenlijken zin gebezigd wordt. Het is niet alleen, dat men elkander als zusters toespreekt, maar er wordt van de verpleegsters als zusters gesproken, geheel los van haar onderling verband. De directie heeft twee *zusters* noodig. Een candidaat meldt zich aan als *zuster* te worden. De directrice is een *zuster* goede *zuster* op het spoor. De verpleegster heet *zuster A* of *zuster B*. Er is een *zuster* voor de jongenszaal, een *zuster* voor de kinderzaal.

Zoo is *zuster* de aanduiding van een kwaliteit, van een dienstbetrekking; van een officie geworden, en dit juist is met den echten zuster-naam in onverzoenlijken strijd. In uw huis, als ge zes dochters hebt, zult ge nooit spreken van een *zuster* voor de kinderkamer, of van een *zuster* voor het huishouden, van *Zuster Anna* of van *Zuster Petronella*. In huis, als het werkelijk zusters

geldt, komt orde als worden uit haar taak e

Op grond tantsche Cl zuster-titel v pleegster st zin hoort hi onder ons n schap wordt zuster wordt soort ordenn uit geheel e geheel ander

Dat vrou uit den God gebore in Christus l als zusters l kwaliteit o was het dan deze zusters na en op zoo l de Protestant werd overge

Liturgisch worden door beide daarom tuurlijk uitslui

Als men u van den Dien overgaat, is l gang alleszins

Meer object men we al w dicatie voorl teit van den p Geheel dat eer gelijk het in daud het geval den voorgeschri goed, zoo hij beelden inlachs den machtigste digheid des H stemt tot rust besef van eenb en laat juist de den dienaar g treden.

Zoodra het catie toekomt, Postillen gelees diker uitkomen eigen geestelijk schap met zijn een eigen woord Er is hier d éne welbegren het andere, en een eigen karak bevoordt, zo den Dienst sch De Dienst wordt ven gedeeld; en scheid tusschen uit het éne in

Van oudsher scherp en deuide de voorganger van den Dienst i Gelijk nu nog z het heilig Avon diend worden, 2 dat eerste deel dat de Dienaar l het in de Engels nog het geval. O kerken.

De kansel w bracht, en voor was een verheve den hoog, met d Dienaar ging dan of voor de leze leidde hij het e den Dienst.

Was dan dat eer dan verliet hij da den kansel, bekle predicatie.

Ieder zag en v derschheid.

De lange diens tweeën geplist, l lang, juist zoals het geval is bij d Avondmaal.

„Menschen aan tegen spanning v het langer, dan on alle aandacht doe dienstig, om die nging onzer ziel t zekere afwisseling, blik een gevoel v van dat eerste i bereikt. Er is ee is. En daarna kee nieuwe aandacht, kracht en op enig

Bij ons daarent den kansel dadelijk Dienst door op de Doop of Avondmaa dus van den kansel één stuk door. A zelfde stem, dezelf van het luisterend predicatie, dankzeg zelfde klankgeleid i Voeg daar nu bi onze kansels mees dat wie aandachtig eenigszins achterov sommige voorgange uren rekken, en ge tuurlijke spanning h uren lang, in die h